

Asiantuntijakuuleminen sekä kirjallinen lausuntopyyntö / Sivistys- ja tiedejaosto keskiviikko 09.10.2024 klo 09.30 / HE 109/2024 vp / Teema: Ammatillinen koulutus (luvussa 29.20) sekä jatkuvan oppimisen ja aikuiskoulutuksen mahdollisuudet

- Perustutkintojen merkitys korostuu ammatinvaihtotilanteissa, joten on tärkeää, että aikuisilla on tarvittaessa mahdollisuus suorittaa perustutkinto.
- Opetushallituksen näkemyksen mukaan ehdotettu lisärahoitus oppimisen tuen vahvistaminen on täysin riittämätön vastaamaan oppivelvollisten erilaisiin tarpeisiin.
- Opetushallitus ilmaisee vakavan huolen vähenevän rahoituksen ja runsaasti tukea tarvitsevien oppivelvollisten tutkintojen suorittamisessa ja työllistymisessä.
- Opetushallitus pitää tärkeänä, että ammatti- ja erikoisammattitutkintojen ja niiden osien koulutuksen tarjonta on jatkossa riittävää kattamaan suomalaisen työelämän tarpeet.

Ammatillisen koulutuksen säästöjen kohdennus perusopetuksen päättäviä nuoria / vailla ammatillista perustutkintoa olevia suojaten

Esitöiden mukaan ammatillisen koulutuksen rahoitusta vähennetään pysyvästi 100 miljoonalla eurolla. Rahoituksen vähennys kohdistettaisiin erityisesti aikuisille, aiemman tutkinnon suorittaneille järjestettävään koulutukseen tai korkea-asteen tutkinnon suorittaneille aikuisille järjestettävään ammatti-, erikoisammatti- ja perustutkintokoulutukseen. Tavoitteena on vähentää ammatillisen koulutuksen kasautumista samoille henkilöille.

Rahoitusjärjestelmän kehittämistä perustellaan kannustamaan laadukkaan ja riittävästi lähiopetusta sisältävän tutkintokoulutuksen järjestämiseen

oppivelvollisille ja muille vailla tutkintoa oleville sekä ensisijaisesti tutkintoa pienempien osaamiskokonaisuuksien tarjoamiseen tutkinnon jo suorittaneille osaamistaan täydentäville aikuisille.

Esityksen mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö varmistaa ohjauksella, että koulutuksen järjestäjät kohdistavat opiskelupaikkojen vähennykset erityisesti jo aiemmin toisen asteen ammatillisen tutkinnon tai korkea-asteen tutkinnon suorittaneille aikuisille järjestettävään ammatti-, erikoisammatti- ja perustutkintokoulutukseen.

Opetushallitus näkee erittäin tärkeänä oppivelvollisten ja muiden vailla toisen asteen tutkintoa olevien kouluttautumisen turvaamisen. Opetushallitus pitää ammatillisen koulutuksen säästöjen kohdennusta koulutuksen kasautumisen ehkäisemiseen yleisellä tasolla oikeansuuntaisena. Opetushallitus esittää kuitenkin samalla huolen siitä, että säästöt heijastuvat myös oppivelvollisille kohdennettuun koulutustarjontaan sekä opetuksen laatuun ja määrään.

Ammatillisessa koulutuksessa yli 20-vuotiaita opiskelijoita on noin 65 prosenttia. Heistä noin 80 prosenttia on suorittamassa koko tutkintoa. Työelämän osaamistarpeiden nopeiden muutosten vuoksi myös aikuiset, jo työelämäänsä siirtyneet henkilöt, tarvitsevat mahdollisuuden hyödyntää myös ammatillisten perustutkintojen tarjontaa. Perustutkintojen merkitys korostuu ammatinvaihtotilanteissa, joten on tärkeää, että aikuisilla on tarvittaessa mahdollisuus suorittaa perustutkinto.

Oppimisen tuen vahvistaminen toisella asteella

Opiskelijan oikeutta oppimisen tukeen vahvistetaan ammatillisessa koulutuksessa. Tarkoitukseen ehdotetaan 10 miljoonan euron pysyvää lisärahoitusta. Tavoitteena on sujuvoittaa nivelvaiheen koulutusvalintoja, vähentää koulutuksen keskeyttämistä, parantaa opiskelijoiden edellytyksiä tutkinnon suorittamiseen ja vahvistaa opiskelijoiden hyvinvointia. Edellä mainittu rahoitus sisältää toimenpiteet erityisopetuksen, tukiopetuksen ja lähiopetuksen vahvistamiseksi. Opetushallituksen näkemyksen mukaan

ehdotettu 10 miljoonan euron pysyvä lisärahoitus on täysin riittämätön vastaamaan oppivelvollisten erilaisiin tarpeisiin.

Opetushallituksen Tilastopalvelu Vipusen mukaan vuonna 2023 yleisten ammatillisen oppilaitosten perustutkintokoulutusten kaikista oppivelvollisista opiskelijoista erityisen tuen päätös oli 23 %:lla. PISA 2022 -tutkimuksen mukaan perusopetuksesta toiselle asteelle siirtyvien perustaidot ovat heikentyneet ja maahanmuuttotasaustaisten nuorten suomen kielen taito vaatii vahvistamista. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen KARVIN opinto-ohjausta koskevan arvioinnin (2024) mukaan yleisten ammatillisten oppilaitosten perustutkintokoulutuksessa on joukko nuoria, joilla on 5–9 perusopetuksen yksilöllistettyä oppimäärää. Nämä nuoret tarvitsevat ammatillisessa koulutuksessa runsaasti ohjausta, tukea ja erityisen tuen toimenpiteitä ammattitaitovaatimusten saavuttamiseen ja tutkintojen suorittamiseen. Näiden nuorten on myös erittäin vaikea työllistyä avoimille työmarkkinoille, koska he tarvitsevat tukea myös työpaikoille.

Opetushallituksen näkemyksen mukaan koulutuksen järjestäjien tulee jatkossakin tarjota oppivelvollisille paljon tukitoimia, mutta se ei välttämättä vaikuta myönteisesti heidän saamaansa rahoitukseen, koska paljon tukea tarvitsevien opiskelijoiden voi olla vaikea suorittaa ehdotetun rahoitusjärjestelmän mukaisesti tutkintoja ja työllistyä. Opetushallitus ilmaisee vakavan huolen vähenevän rahoituksen ja runsaasti tukea tarvitsevien oppivelvollisten tutkintojen suorittamisessa ja työllistymisessä. Opetushallitus näkee riskinä, että esitetyillä toimilla ammatillisen koulutuksen oppimisen tuki voi jopa heikentyä nykyiseen verrattuna.

Aikuiskoulutus ja jatkuva oppiminen vuonna 2025 ja tulevaisuudessa

Esityksen mukaan aikuisille suunnattu ammatillinen koulutus painottuu liian pitkäkestoiseen perustutkintokoulutukseen ja heikon työmarkkinahyödyn tuottavaan moninkertaiseen koulutukseen. Työuran aikainen jatkuva oppiminen ei kohdennu tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti työllisyyttä

parantavaan koulutukseen. Jatkossa jatkuvaa oppimista suunnattaisiin erityisesti tutkinnon osien suorittamiseen.

Opetushallitus painottaa, että ammatillisessa koulutuksessa jatkuvan oppimisen keskeinen tarjonta muodostuu ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista ja niiden osista. Ammatillisessa perustutkinnossa osoitetaan laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet eri tehtäviin. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa hankitaan perustutkintoja syvällisempää osaamista. Työelämän osaamistarpeiden kattamiseksi perustutkintojen rinnalla tarvitaan myös ammatti- ja erikoisammattitutkintojen sisältämää osaamista.

Työelämässä on tehtäviä, joihin ei pätevöidytä ammatillisella perustutkinnolla, vaan näihin tehtäviin kouluttaudutaan ammatti- ja erikoisammattitutkintoja hyödyntäen. On myös säänneltyjä ammatteja, joihin saa kelpoisuuden vain suorittamalla ammatti- ja erikoisammattitutkinnon tai niin niiden osia. Esimerkkejä tällaisista ammateista ovat liikenneopettaja, ammattisukeltaja, nuohooja, nosturinkuljettaja, asbestipurkutyöntekijä. Osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseksi Opetushallitus pitää tärkeänä, että ammatti- ja erikoisammattitutkintojen koulutuksen tarjonta on jatkossa riittävää kattamaan suomalaisen työelämän tarpeet. Lisäksi Opetushallitus tuo esiin, että työvoimapulasta kärsiville aloille, kuten sosiaali- ja terveysala tai metsäala, voi olla merkittävä isku se, ettei aikuisilla aiemman tutkinnon suorittaneilla ole enää koulutusväylää näille aloille.

Aikuisopiskelijoille osaamisen päivittämiseen riittää usein lyhyemmätkin koulutukset ja yksittäisten tutkinnon osien suorittaminen. Opetushallitus kehittää ammatti- ja erikoisammattitutkintojen perusteita siten, että ne mahdollistavat entistä joustavammat valinnat. Tutkinnon osat laaditaan vastaamaan ammattien edellyttämää osaamista siten, että niistä muodostuu

itsenäisesti arvioitavia työelämälähtöisiä kokonaisuuksia ja osaamista voi hankkia tutkinnon osa kerrallaan.

Tutkinnon perusteet, jotka mahdollistavat joustavat valinnat, eivät vielä yksin riitä. Työelämälle ja oppijoille pitää olla tarjolla joustavia osaamisen hankkimisen mahdollisuuksia. Koulutuksen järjestäjät voivat jo nykyisten säädösten puitteissa tarjota tutkinnon osia ja näistä koostettavia osaamiskokonaisuuksia osana koulutustarjontaansa. Yksittäisten tutkinnon osien suorittamiselle tulee tunnistaa tärkeä rooli niin työelämässä kuin oppijoiden keskuudessa nopeana väylänä uuden osaamisen hankkimiseen ja tätä tulee tukea ammatillisen koulutuksen rahoitusta uudistettaessa.

Lisäksi Opetushallitus toteaa, että Opetushallituksen määrärahojen pienentyminen vaikeuttaa ajantasaisten ja työelämälähtöisten tutkinnon perusteiden kehittämistä ja ammatillisen koulutuksen järjestäjille annettavaa säädösten toimeenpanon tukea.